

بسم الله الرحمن الرحيم

به نام خدای بزرگ که پروانه را آفرید
به روی دو تا بال او خط و خال زیبا کشید

خدایی که با یاد او لب غنچه‌ها باز شد
نوک زرد بلبل از او پُر از شعر و آواز شد

خدایی که پرواز را به گنجشگ آموخته
لباسی هم از جنس پَر برای تَنش دوخته

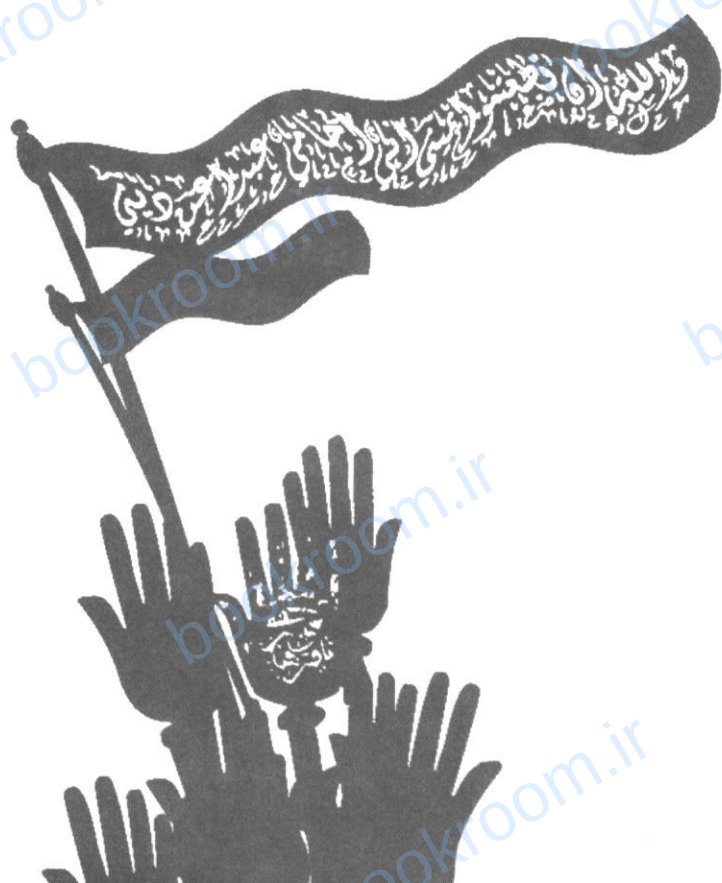
ناصر کشاورز

خداشناسی قرآنی کودکان

پاسخ به ۴ پرسش کودکان و نوجوانان درباره خدا

غلامرضا حیدری ابهری

تقدیم به

همه کودکان شهید؛ به ویژه آنان که در روز عاشورا در کنار
حضرت سیدالشهدا (علیه السلام) شربت شهادت نوشیدند.

فهرست مطالب

بایسته‌های پاسخگویی به پرسش‌های مذهبی کودکان و نوجوانان

۱. گوش سپردن هشیارانه به پرسش‌ها / ۱۶

۲. درک دقیق پرسش / ۱۷

۳. پاسخ «نمی‌دانم» / ۱۷

۴. درنگ در پاسخ‌گویی / ۱۸

۵. دوری از رفتارها و پاسخ‌های اضطراب‌آلود / ۱۹

۶. پاسخ نگفتن هنگام دل‌مشغولی / ۲۱

۷. بازگویی پرسش با زبان ساده / ۲۲

۸. پاسخ‌گویی پس از اندیشه و مطالعه / ۲۲

۹. پاسخ‌گویی شجاعانه / ۲۳

اهمیت استفاده از هنر / ۲۴

۱۰. بیان سابقه پرسش / ۲۷

۱۱. یادآوری پاسخ‌های گوناگون / ۲۸

۱۲. ارجاع به منابع معتبر / ۲۹

۱۳. پاسخ‌گویی صمیمانه / ۳۰

۱۴. پاسخ‌گویی به پرسش‌های پنهان / ۳۳

چهل پرسش کودکان و نوجوانان درباره خدا

(۱) خدا کیست؟ / ۴۱

(۲) خدا چه رنگی است؟ / ۴۳

(۳) اگر کسی گول شیطان را بخورد و گناه کند، آیا خدا او را می‌بخشد؟ / ۴۵

(۴) از کجا معلوم که جهان فقط یک خدا دارد نه چند خدا؟ / ۴۶

(۵) خدا چقدر بزرگ است؟ / ۴۹

(۶) آیا فقط خداست که از همه مهربان‌تر است؟ / ۵۱

(۷) چرا خدا خیلی از دعا‌های ما را انجام نمی‌دهد؟ / ۵۳

(۸) آیا خدا در آسمان است؟ / ۵۶

(۹) آیا ما می‌توانیم خدا را به‌طور کامل بشناسیم؟ / ۵۸

(۱۰) چرا خدا جن‌ها را آفرید تا ما را اذیت کنند؟ / ۶۳

(۱۱) مگر خدا به نماز خواندن ما نیاز دارد که ما باید هر روز نماز بخوانیم؟ / ۶۵

(۱۲) می‌گویند خدا از اوّل بوده است. این اوّل یعنی کی؟ / ۶۷

- (۱۳) آیا خدا هم مو و ابرو دارد؟ / ۶۹
- (۱۴) برای تشکر از خدا باید چه کار کنیم؟ / ۷۱
- (۱۵) چرا خدا در میان آفریده‌هایش، بعضی موجودات بی‌فایده و بی‌ارزش را هم آفریده است؟ / ۷۴
- (۱۶) آیا خدا هم بالاخره خواهد مُرد؟ / ۷۷
- (۱۷) چرا خدا ما را به‌وجود آورده و هدفش از این کار چه بوده است؟ / ۷۹
- (۱۸) وظیفه ما انسان‌ها در مقابل خدا چیست؟ / ۸۱
- (۱۹) خدا شبیه چیست؟ / ۸۳
- (۲۰) آیا خدا هم مثل ما می‌خوابد؟ / ۸۵
- (۲۱) ما که خدا را نمی‌بینیم، از کجا بدانیم که او وجود دارد؟ / ۸۷
- (۲۲) مگر خدا دست دارد که می‌گویند: انسان به‌دست خدا آفریده شده است؟ / ۸۹
- (۲۳) چرا خدا جهنم را آفرید تا آدم‌ها را در آن‌جا بسوزاند؟ / ۹۱
- (۲۴) آیا خدا هم شیرینی دوست دارد؟ / ۹۳
- (۲۵) چگونه می‌توان رحمت خدا را به‌دست آورد؟ / ۹۵
- (۲۶) آیا می‌توان با خدا تلفنی صحبت کرد؟ / ۹۷
- (۲۷) چرا خدا آدم‌های ظالم و ستمکار را نابود نمی‌کند؟ / ۹۹
- (۲۸) آیا خدا مرا دوست دارد؟ / ۱۰۳
- (۲۹) آیا خدا می‌تواند سنگی بیافریند که خودش هم نتواند آن را بلند کند؟ / ۱۰۵
- (۳۰) آیا خدا تا حالا پیر نشده است؟ / ۱۰۸
- (۳۱) خدا کامل است یعنی چه؟ / ۱۱۰
- (۳۲) مگر خدا زبان فارسی بلد نیست که ما در نماز، باید به زبان عربی با او حرف بزنیم؟ / ۱۱۲
- (۳۳) خدا که همه‌چیز را آفریده، چه کسی خود خدا را آفریده است؟ / ۱۱۵
- (۳۴) چرا خدا حیوانات بیچاره را طوری آفریده است که آن‌ها نتوانند حرف بزنند؟ / ۱۱۷
- (۳۵) خدا نمی‌داند ما در دنیا چه کارهایی انجام خواهیم داد که ما را در این جهان، آزمایش و امتحان می‌کند؟ / ۱۱۹
- (۳۶) آیا خدا در زمان انسان‌های اولیه هم بوده است؟ اگر بوده، پس چرا برای راهنمایی‌شان پیامبری نفرستاده است؟ / ۱۲۲
- (۳۷) مگر خدا هم خانه می‌خواهد که می‌گوییم مسجد، خانه خداست؟ / ۱۲۴
- (۳۸) اگر بدون خواست خدا هیچ اتفاقی نمی‌افتد و همه دنیا به فرمان اوست، پس ما از خودمان چه اختیاری داریم؟ مثلاً اگر خدا بخواهد من در امتحان‌های آخر سال قبول شوم، قبول می‌شوم و اگر او

نخواهد، قبول نمی‌شوم؛ در نتیجه، تلاش کردن و تلاش نکردن من فرقی با هم ندارند. / ۱۲۶

(۳۹) مگر خدا در آسمان است که ما هنگام دعا، دستان‌مان را به طرف آسمان بلند می‌کنیم؟ / ۱۲۹

(۴۰) مگر کسی خدا را دیده که می‌گویند خدا زیباست؟ / ۱۳۲

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين
در ماه رمضان سال ۱۳۸۵ با گروهی از پژوهشگران مرکز فرهنگ و معارف
قرآن توفیق یافتیم که با حضور در نمایشگاه بزرگ قرآن کریم، پاسخگوی
سؤالات قرآنی مردم عزیز کشورمان باشیم.

از برکات این توفیق الهی، آشنایی بهتر با پرسش‌های مذهبی جامعه و
شناخت دقیق‌تر نیازهای فکری و فرهنگی قشرهای مختلف بود.

در آنجا، وظیفه پاسخگویی به پرسش‌های قرآنی کودکان و نوجوانان
برعهده اینجانب بود. در همان روزهای نخستین حضور در نمایشگاه معلوم
شد که بیشترین پرسش‌های این دو گروه سنی، درباره خدا و صفات و افعال
پروردگار است. گذشته از خود کودکان و نوجوانان که این‌گونه پرسش‌ها را
 مطرح می‌ساختند، مربیان و معلمان این دو گروه سنی نیز تأکید می‌کردند
که پرسش‌های مربوط به خداشناسی، مهم‌ترین پرسش‌های کودکان
و نوجوانان است. آنان مصرّانه درخواست معرفی کتابی در این زمینه را
داشتند؛ اما با کمال تأسّف، کتاب قابل قبولی در این موضوع وجود نداشت
-یا من نمی‌شناختم- تا معرفی کنم.

در همان روزها، تصمیم گرفتم که پس از نمایشگاه، پرسش‌های توحیدی
کودکان و نوجوانان را گردآوری کنم و در یک مجموعه به آن‌ها پاسخ بدهم.
اثری که هم‌اکنون پیش‌رو دارید، حاصل همان نیازسنجی و ارتباط
یک‌ماهه با متن پرسش‌های کودکان و نوجوانان است.

در اولین گام، باید پرسش‌های توحیدی کودکان و نوجوانان را که با پرسش‌های بزرگسالان در این زمینه کاملاً متفاوت بود جمع‌آوری می‌کردم. برای این کار از سه روش بهره گرفتم و به سه گروه سؤال دست یافتم:

۱. سؤال‌هایی که در کتاب‌های تربیت کودک به آن‌ها اشاره شده بود؛
 ۲. سؤال‌هایی که در نمایشگاه از خود بچه‌ها یا مربیان آنان شنیده بودم؛
 ۳. سؤال‌هایی که در طول سالیان گذشته با آنان مواجه شده بودم.
- پس از جمع‌آوری پرسش‌ها، به مطالعه برخی آثار توحیدی دانشمندان مسلمان پرداختم تا مبادا پاسخ‌هایم از روح خداشناسی قرآنی به دور افتد؛ آنگاه کار پاسخگویی را آغاز نمودم و با استفاده از برخی مثال‌های روشن و عبارات‌های قابل فهم، هر سؤال را پاسخ دادم. درضمن تلاش کردم که در حد امکان، از عبارات قرآنی و احادیث نورانی اهل بیت علیهم‌السلام نیز که اثرگذاری خاصی دارند بهره ببرم.

پس از تهیه هر پاسخ، آن را به فرزندم محمد می‌دادم تا بخواند و به عنوان یکی از مخاطبان این کتاب، آن را ارزیابی کند. وی نیز کلمات دشوار و عبارات سنگین نوشته را مشخص می‌کرد و گاه پیشنهادهای خوبی هم ارائه می‌داد که همین جا از او نیز تشکر می‌کنم.

امیدوارم این اثر که با تکیه بر معارف بلند قرآن کریم و آثار بزرگان دین نوشته شده است، مورد استفاده مربیان، معلمان و همه پدران و مادرانی که به آموزش مذهبی فرزندان‌شان اهتمام دارند، قرار گیرد.^۱

شایان ذکر است که مطالب این کتاب با مطالب کتاب‌های اعتقادی مرسوم، کاملاً متفاوت است؛ زیرا خداشناسی کودک و نوجوان و پرسش‌های او، با خداشناسی بزرگسال و نیازهای فکری این گروه بسیار تفاوت دارد.

۱. در همین زمینه کتاب مصور «به من بگو خدا کیست؟» که دارای صد متن و صد تصویر است نیز می‌تواند مفید باشد. در آغاز هر کتاب از این اثر ده جلدی، مقدمه ویژه‌ای نوشته شده که در حوزه تعلیم و تربیت بسیار سودمند است.

گرچه می‌توان به برخی از پرسش‌های مطرح شده در این کتاب پاسخ‌های مفصل‌تر، کامل‌تر و دقیق‌تری داد، اما در پاسخ‌های این مجموعه، باید به ظرفیت علمی و فکری مخاطبان آن نیز توجه می‌شد و امکان پرداختن به پاسخ‌های تفصیلی وجود نداشت.

باید یادآور شوم که حقّ موضوعی به اهمّیت خداشناسی، که اساس دین و اخلاق و زندگی پویای فرد و اجتماع بر آن استوار است، با تألیف یک کتاب ادا نمی‌شود و پیوسته باید با خلق آثاری فاخر و متنوع در این باره، فضای ذهنی کودکان و نوجوانان را معطر ساخت و با کیمیای دوستی خدا، زندگی را برای آن‌ها معنادار، جهت‌دار و پربار نمود.

موضوع توحید، صرفاً یک مسأله اعتقادی نیست، بلکه تربیت دینی و رشد و شکوفایی آدمی و زندگی مؤمنانه همه ما بر این پایه محکم استوار است. انسان معتقد به خدا، بر همین اساس رفتار می‌کند و با نشاط و امید بیش‌تری به زندگی خود ادامه می‌دهد.^۱

امیدوارم در آینده‌ای نه‌چندان دور، بتوان کتابی ارائه داد تا همه راه‌های خداشناسی را که کودکان و نوجوانان می‌توانند از آن بهره ببرند، مورد بحث قرار داده باشد و مجموعه‌ای از آیات، احادیث، اشعار، حکایت‌ها و لطایف متناسب با این گروه سنی، در آن کتاب عرضه گردد؛ البته باعث خرسندی خواهد شد اگر برادر یا خواهر اندیشمندی این بار را بر دوش کشد و برای نوشتن چنین کتابی همت کند و به‌عنوان یک واجب فرهنگی آن را به‌انجام رساند.^۲

۱. درباره تأثیر توحید بر تربیت رجوع کنید به المیزان، ج ۱، ص ۳۷۰.

۲. برای آشنا ساختن کودکان با توحید باید در سه زمینه کار کرد: اول اثبات خدا، دوم صفات خدا و سوم زندگی توحیدی. یعنی نخست باید خدا را اثبات کرد، سپس به معرفی صفات خدا پرداخت و در پایان نیز لوازم توحید را در زندگی نشان داد. در کتاب «خدا و قصه‌هایش» قصه‌هایی در هریک از سه محور آمده است. در کتاب حاضر نیز به شکل ویژه‌ای، هر سه موضوع طرح گردیده است. گرچه در هرکدام از این موضوعات و به‌ویژه در موضوع بیان زندگی توحیدی برای کودکان و نوجوانان جای آثار عمیق و ارزنده بسیار خالی است.

پیش از مطالعه متن اصلی کتاب، گفتاری را پیرامون «بایسته‌های پاسخگویی به پرسش‌های مذهبی کودکان و نوجوانان» از نظر خواهید گذراند.

این بخش دربردارنده نکات مهمی در اصول پاسخگویی به سؤالات مذهبی کودکان و نوجوانان می‌باشد که برگرفته از سخنان نورانی اهل بیت (علیهم‌السلام) و حاصل سال‌ها پاسخگویی کتبی و شفاهی به پرسش‌های دینی است.

در پایان از شما خواننده گرامی تقاضا داریم که پس از مطالعه این اثر، ما را از نظرات و پیشنهادها و انتقادهای سازنده خود بهره‌مند فرمایید.

غلامرضا حیدری ابهری

نهم ربیع - آغاز ولایت امام عصر (علیه‌السلام)